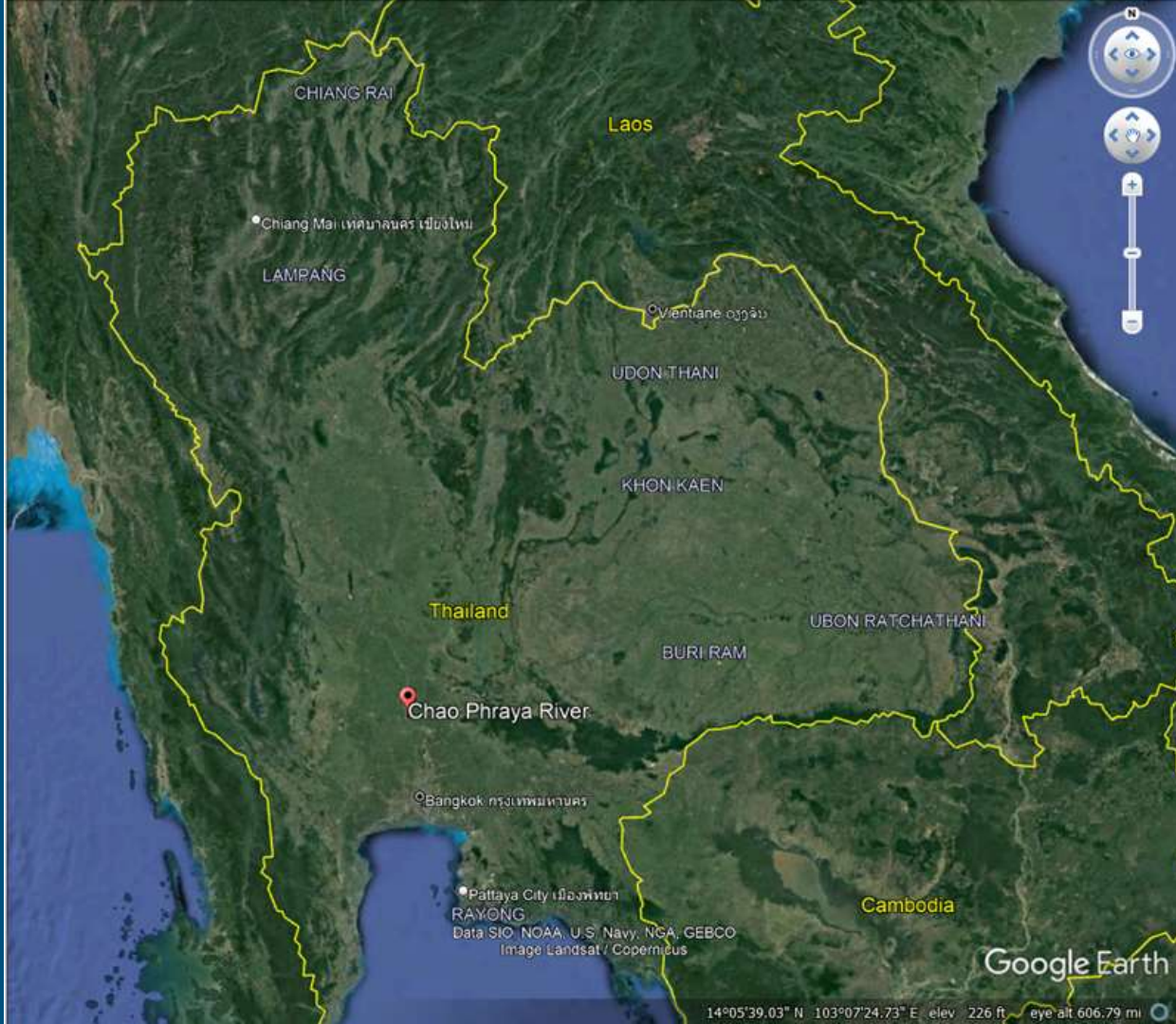

โบราณคดีเมืองบางกอก (เมืองกรุงเทพมหานคร) : ตามรอยลุ่มน้ำเจ้าพระยาสายเก่า - สายใหม่

ภัทรวิฑูรย์ ดอนน์ทโชค นักโบราณคดีชำนาญการ
อิสราวรรณ อยู่ป้อม นักโบราณคดีชำนาญการ

CHIANG RAI

Laos

• Chiang Mai เชียงใหม่

LAMPANG

• Vientiane ວຽງຈັນ

UDON THANI

KHON KAEN

Thailand

UBON RATCHATHANI

BURI RAM

• Chao Phraya River

• Bangkok กรุงเทพมหานคร

• Pattaya City พัทยา

RAYONG

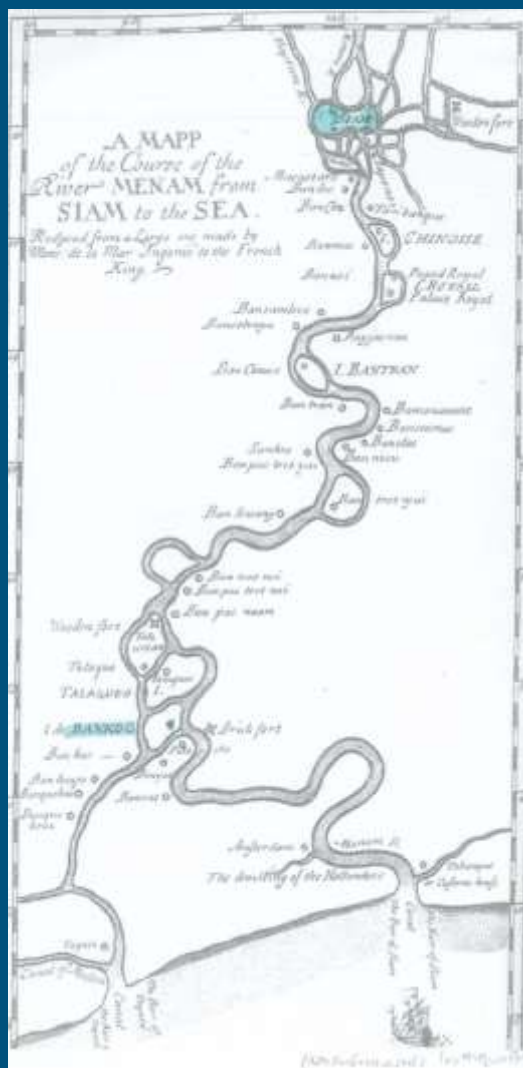
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image Landsat / Copernicus

Cambodia

Google Earth

14°05'39.03" N 103°07'24.73" E elev 226 ft eye alt 606.79 mi

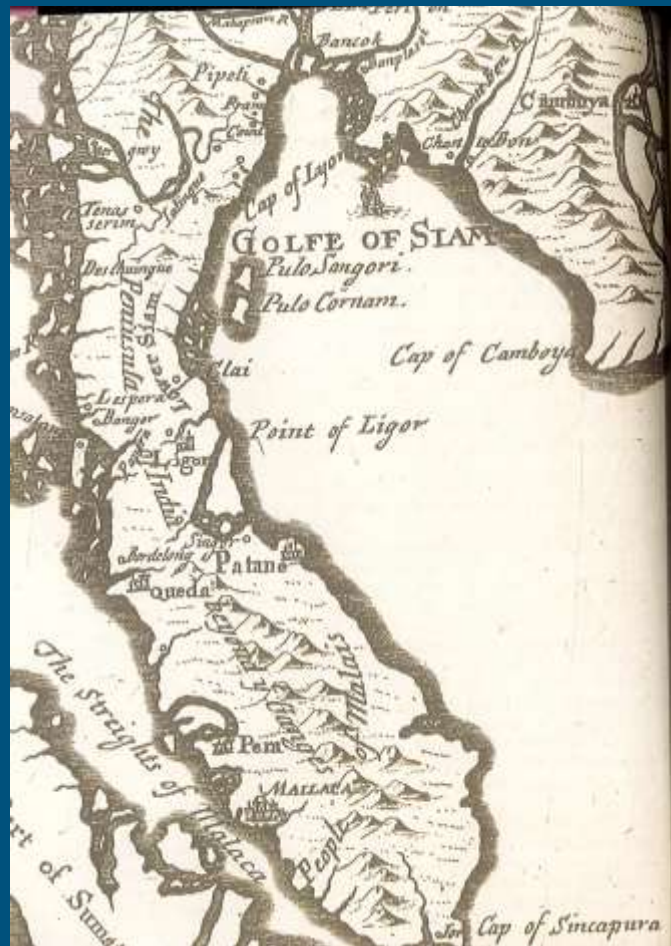

แผนที่ลาลูแบร์พ.ศ.
๒๒๓๐ สมัยสมเด็จพระ
นารายณ์

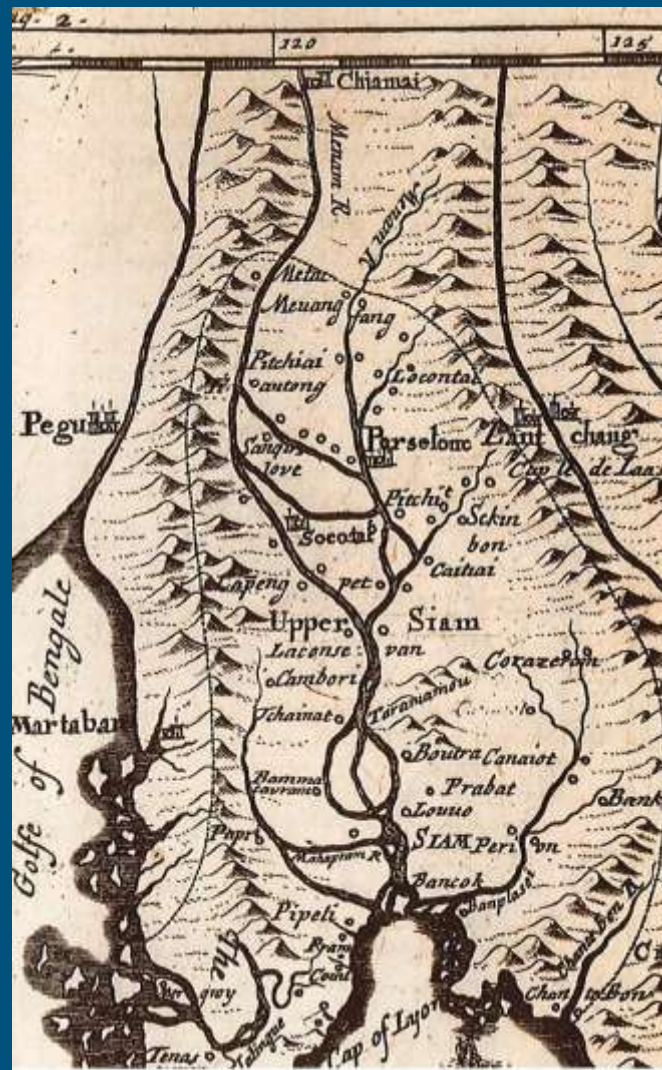
แผนที่ ของ มานิต วลลิโกดม
จากหนังสือเรื่อง ตามเรือใบขึงทอง :
กำสรวลศรีปราชญ์ (กำสรวลสมุทร)
วรรณกรรมสมัยอยุธยา

แผนที่โบราณสมัยอยุธยา โดยชาวต่างชาติ ชื่อ
ปีแอร์ ดูวัล (Pierre Duval) พ.ศ. ๒๒๒๙ (ค.ศ.1686)
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

แผนที่สยามโดยเมซีเออร์ เดอลามาร์ และซิมงเดอลาลูแบร์ 2234ฝรั่งเศส(คศ1691)สมัยสมเด็จพระนารายณ์

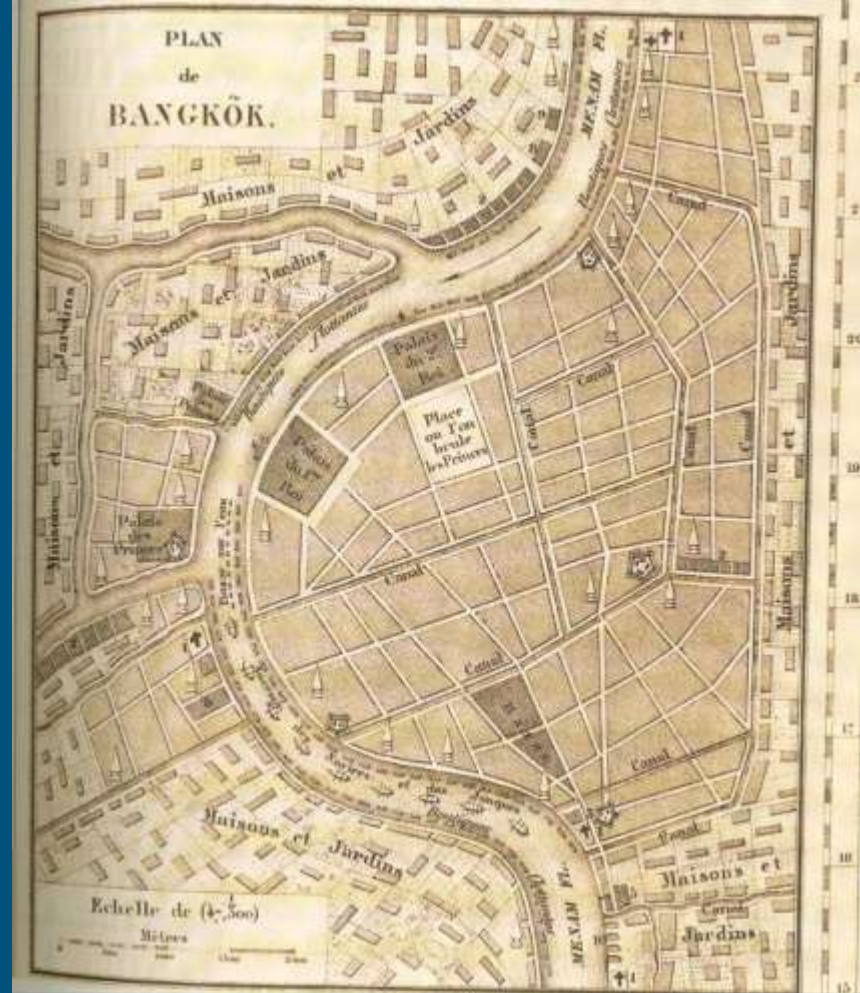
แผนที่โบราณโดยปอร์ฟานเดออา(ฮอลันดา)2256(คศ1713)ต้นพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

แผนที่อาณาจักรสยาม โดย ฌาค นีโคลาส เบลเลง ฝรั่งเศส 2316 (คศ1773)สมัยกรุงธนบุรียังคงใช้Siam

แผนที่สมัย2328(คศ1785 โดยอานโตนิโอ ซาตตา อิตาลี สมัยต้นร.1

แผนที่ราชอาณาจักรสยามและประเทศราช ฉบับแมคคาร์ธี2443(คศ1900)ชาวอังกฤษ สมัยรัชกาลที่๕

ชื่อเรียก แม่น้ำเจ้าพระยา

ในสมัยอยุธยา ยังไม่ปรากฏชื่อเรียกแม่น้ำเจ้าพระยา ในแผนที่ชาวต่างชาติ เรียกว่า แม่น้ำ หรือ Menum River

มีข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า กรมพระยาตำราพระอักษรในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาไว้ว่า

“...ที่เราเรียกกันว่า ปากน้ำเจ้าพระยาทุกวันนี้ แต่โบราณเรียกว่า ปากน้ำพระประแดง ภายหลังเมื่อแผ่นดินงอก ทะเลห่างออกไปไกลเมืองพระประแดง จึงเรียกปากน้ำบางเจ้าพระยา ได้เห็นในจดหมายเหตุพระอุบาลีไปเมืองลงกา เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ ในหนังสือนั้นเรียกว่า “ปากน้ำบางเจ้าพระยา” ท่านองเรียกปากน้ำบางปะกง **เข้าใจว่าที่ซึ่งตั้งเมืองสมุทรปราการทุกวันนี้ ในเวลานั้น เรียก ‘บางเจ้าพระยา’...**”

(ซึ่งบางเจ้าพระยาน่าจะมาจากบรรดาศักดิ์ เจ้าพระยา คนใดคนหนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมปากน้ำสาयนี้ หรือมีด่านตรวจตราที่บางนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ข้อสังเกตจาก ศรีสักดิ์ วลลิโกดม)

โบราณคดีเมืองบางกอก (เมืองกรุงเทพมหานคร)

: ตามรอยคู่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า-สายใหม่

นางสาวภัทรวดี ดิอนันตโชค

นักโบราณคดีชำนาญการ

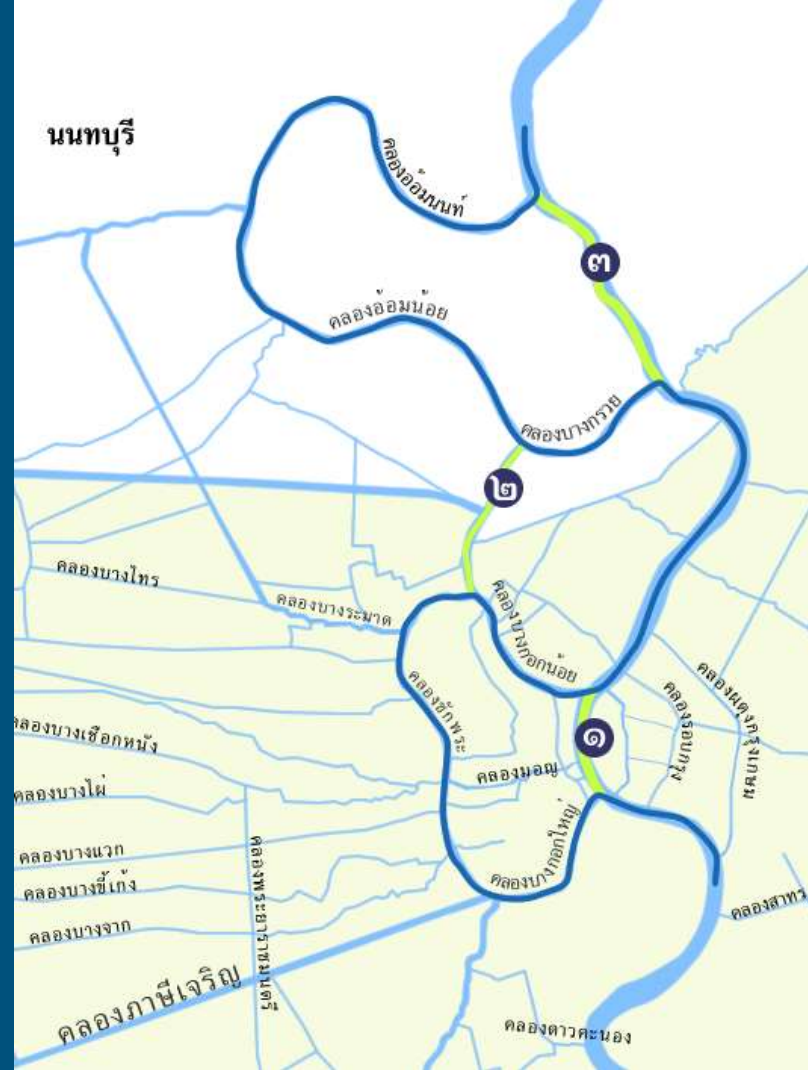
กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กองโบราณคดี

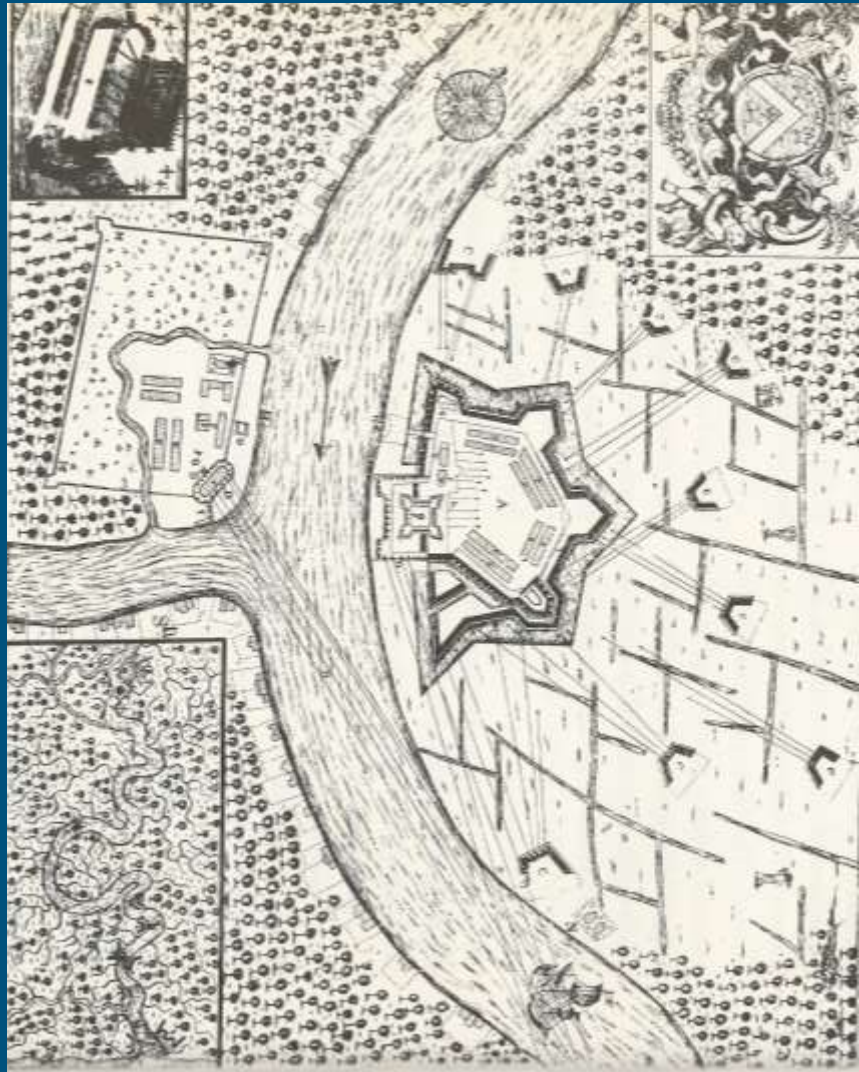
นางสาวอิสราวรรณ อยู่ป้อม

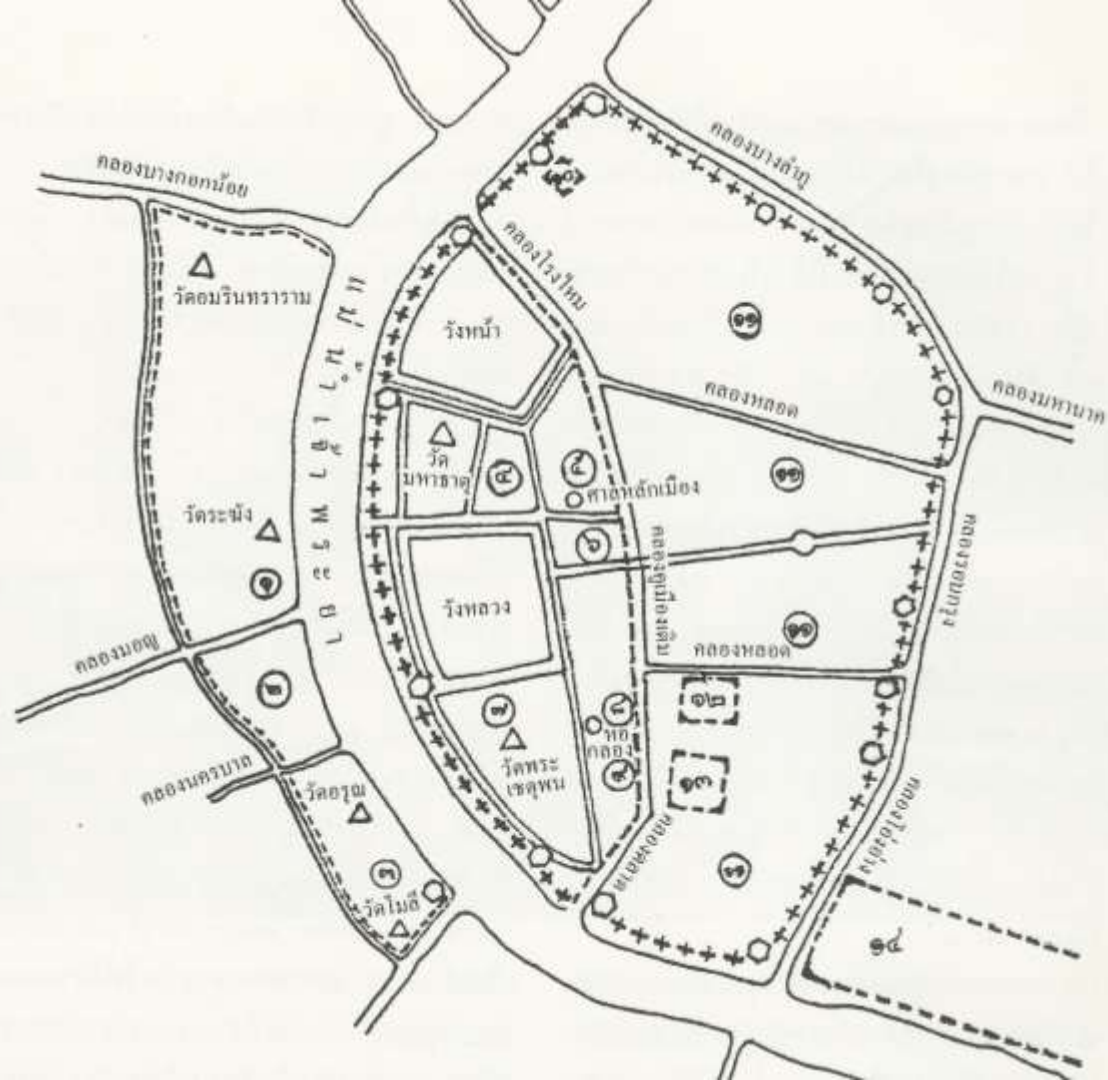
นักโบราณคดีชำนาญการ

กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กองโบราณคดี

นนทบุรี

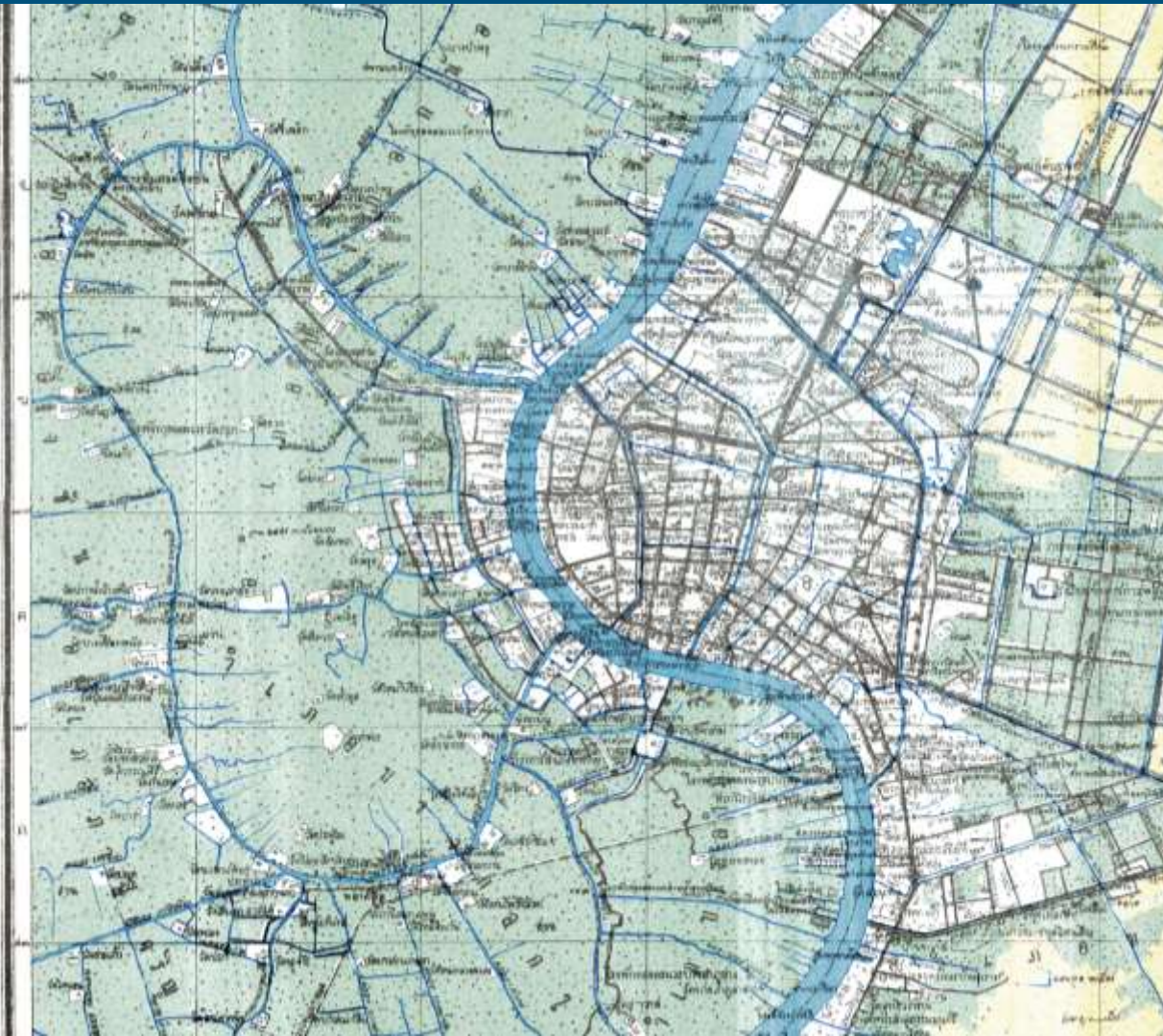

ແລນາ

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๔

ภาคทฤษฎี ๑/๕๐๐๐

โครงการอนุรักษ์และพัฒนางานโบราณสถาน ในพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าและคลอง สำคัญในกรุงเทพมหานคร

กิจกรรมสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีใน
พื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าและคลองสำคัญในกรุงเทพมหานคร
รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง

งานรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า
และคลองสำคัญในกรุงธนบุรี รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง

- ดำเนินการสำรวจ สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ และ
ชุมชนในเขตพื้นที่โดยรอบแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า และคลองสำคัญ
ในกรุงธนบุรี รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง
- ดำเนินการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร จดหมายเหตุ แผนที่โบราณ
ภาพถ่ายเก่า ของพื้นที่ในประเด็นศึกษา จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

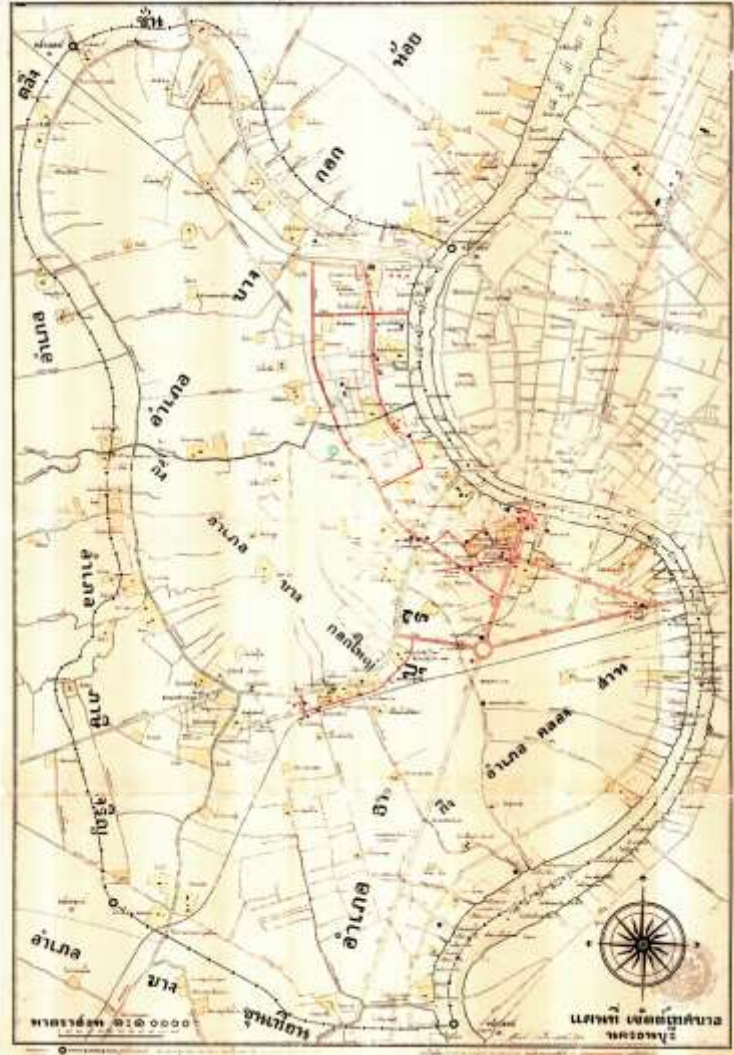

งานค้นคว้าข้อมูลเอกสาร จดหมายเหตุ แผนที่โบราณ ภาพถ่ายเก่า
ของพื้นที่ในประเด็นศึกษา จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

ที่	รหัสภาพ	ชื่อภาพ/ชื่อเรื่อง	รายละเอียดตามที่ หจข. อธิบาย	แหล่งที่มา-ชื่อชุดข้อมูล/ที่สืบค้นข้อมูล	ภาพ
1.	ภ.002 หวญ.42/23 (รหัสไฟล์ 002(43)42_23-001.jpg)	พระอารามหลวง (ธนบุรี)	วัดอินทาราม ริมคลองบางกอกใหญ่ ตลาดพลู ธนบุรี	ชุดเอกสารหอพระสมุดวชิรญาณ หจข.	
2.	46M/72 (รหัสไฟล์ 46M00072.jpg)	ภาพฟิล์มกระจก	ข้าราชการ ทหาร และนักเรียน ยืนรอรับเสด็จฯ ในงานพระราชพิธีถวายผ้ากฐิน ที่วัดสุวรรณคีรีคลองบางกอกน้อย พ.ศ.2472	ภาพจากฟิล์มกระจก หจข.	

บัญชีเอกสาร กรมราชเลขาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ รัชกาลที่ 5						
รหัสไมโครฟิล์ม	รหัสเอกสาร	ชื่อเรื่อง/ใจความ	จำนวนแผ่น/ หน้า	หมวด	เลขหน้า สารบัญ	หมายเหตุ
ม-ร.5 ศ/18	ร.5 ศ.6/13	ปฏิสังขรณ์วัดกัลยาณมิตร (11 ก.ย. 115 – 28 ธ.ค. 118)	20	วัด (ก,ข,ค)	64	
ม-ร.5 ศ/18	ร.5 ศ.6/15	วัดกัลยาณมิตร (แผนกปฏิสังขรณ์ 120) (12 มี.ค. 120 – 5 มิ.ย. 129)	13	วัด (ก,ข,ค)	64	
ม-ร.5 ศ/18	ร.5 ศ.6/17	วัดกาญจนสิงหาศ ธนบุรี (22 ต.ค. 119)	2	วัด (ก,ข,ค)	64	
ม-ร.5 ศ/18	ร.5 ศ.6/18	รายงานมรรคทายกวัดกาญจนสิงหาศน์ (4-11 ส.ค. 129)	4	วัด (ก,ข,ค)	64	
ม-ร.5 ศ/20	ร.5 ศ.6/11	อุโบสถวัดนวนนรดิฐีพัง (6 – 15 ก.ย. 119)	5	วัด (ธ,น)	81	
ม-ร.5 ศ/20	ร.5 ศ.6/12	วัดนวนนรดิศ (31 ธ.ค. 122 – 11 พ.ย. 126)	9	วัด (ธ,น)	81	
ม-ร.5 ศ/26	ร.5 ศ.6/22	ปฏิสังขรณ์วัดปากน้ำ (5-7 ก.พ. 122)	5	วัด (ป,ผ)	104	
ม-ร.5 ศ/26	ร.5 ศ.6/23	วัดปากน้ำ คลองบางกอกใหญ่ (17 เม.ย. – 1 พ.ค. 125)	9	วัด (ป,ผ)	104	

งานสำรวจ สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ และชุมชนในเขตพื้นที่โดยรอบแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า และคลองสำคัญในกรุงเทพมหานคร รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง

- รวบรวมข้อมูลประวัติการศึกษาพื้นที่จากแหล่งข้อมูลต่างๆ
- รายงานความก้าวหน้าในการสำรวจพื้นที่ เบื้องต้น และประเมินความเป็นไปได้ในการกำหนดแนวทางการจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์และชุมชน
- จัดทำรายละเอียดแผนการสำรวจ และเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์และชุมชน ประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมา
- รายงานความก้าวหน้าการรวบรวมข้อมูล ในรูปแบบเอกสารสรุป และจัดส่งเอกสารข้อมูลด้วยการสแกนเอกสาร

ในเขตพื้นที่บางกอกน้อย – บางกอกใหญ่ และสองฝั่งคลอง จำนวน ๓๘ วัด

ที่มาข้อมูล : กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กองโบราณคดี

๑. วัดบางไผ่ไก่	๒๑. วัดใหม่เชิงเลน(ป่าเชิง
๒. วัดประดู่ในทรงธรรม	เลน) (ร้าง)
๓. วัดเจ้ามูล	๒๒. วัดเพลงวิปัสสนา
๔. วัดตีควด	๒๓. วัดใหม่ (ยายบ้าน)
๕. วัดใหม่พิเรนทร์	๒๔. วัดเจ้าอาาม
๖. วัดใหม่วิเชียร (ร้าง)	๒๕. วัดบางบำหรุ
๗. วัดบางเสาธง	๒๖. วัดปฐมมฤตริศาราม
๘. วัดโพธิ์เรียง	๒๗. วัดสุวรรณคีรี (ร้าง)
๙. วัดครุฑ	๒๘. วัดโบสถ์อินทรสารเพชร
๑๐. วัดอัมพวา	๒๙. วัดจิตติการามิมิตร
๑๑. วัดคงมูลเหล็ก	๓๐. วัดนก
๑๒. วัดยางสุทธาราม	๓๑. วัดตะโน
๑๓. วัดละครท่า	๓๒. วัดปากน้ำฝั่งใต้
๑๔. วัดสี่ทไกรสร	๓๓. วัดเกาะ
๑๕. วัดวิเศษการ	๓๔. วัดปากน้ำฝั่งเหนือ
๑๖. วัดฉิมพายกาวาส	๓๕. วัดแก้ว
๑๗. วัดสุทธาวาส	๓๖. วัดไร่
๑๘. วัดอมรทวยการาม	๓๗. วัดตลิ่งชัน
๑๙. วัดจวงสุทธาวาส	
๒๐. วัดมะลิ	

รายชื่อโบราณสถานที่ยื่นทะเบียน หรือ สำรองแล้วจากโครงการสำรวจขึ้นทะเบียนฯ หรือ ยังไม่มีข้อมูล

ตลิ่งชัน

- ๑.วัดรัชฎาธิฐาน
- ๒.วัดช่างเหล็ก
- ๓.วัดกาญจนสิงหาสน์

ธนบุรี

- ๔.วัดใหญ่ศรีสุพรรณ
- ๕.วัดอินทาราม (บางยี่เรือนอก)
- ๖.วัดหิรัญรูจี
- ๗.วัดกัลยาณมิตร
- ๘.วัดประยุรวงศาวาส
- ๙.วัดบุปผาราม
- ๑๐.วัดโพธิ์นิมิตตมหาสีมาราม
- ๑๑.วัดประดิษฐาราม
- ๑๒.วัดจันทาราม
- ๑๓.วัดราชคฤห์
- ๑๔.วัดวราฆาตยภัณฑสารามาราม
- ๑๕.วัดเวฬุราชิน
- ๑๖.มัสยิดบางหลวง (ชุมชนกุฎีขาว)
- ๑๗.วัดช่างดาครุส
- ๑๘.ศาลเจ้าเกียนอันเกง
- ๑๙.บ้านเลขที่ ๑๓๐
- ๒๐.โรงเรียนวรรณบูรณศึกษา

บางกอกใหญ่

- ๒๑.วัดอรุณราชวราราม
- ๒๒.วัดโมลีโลกยาราม
- ๒๓.วัดสังข์กระจาย
- ๒๔.วัดหงส์รัตนาราม
- ๒๕.วัดราชสิทธิาราม
- ๒๖.วัดนาคกลาง
- ๒๗.วัดประดู่พิมพลี
- ๒๘.วัดเครือวัลย์
- ๒๙.วัดท่าพระ
- ๓๐.พระราชวังเดิมและป้อมวิชัยประสิทธิ์
- ๓๑.มัสยิดต้นสน
- ๓๒.กุฎีเจริญพาสณ์
- ๓๓.โรงเรียนฤทธิณรงค์รอน

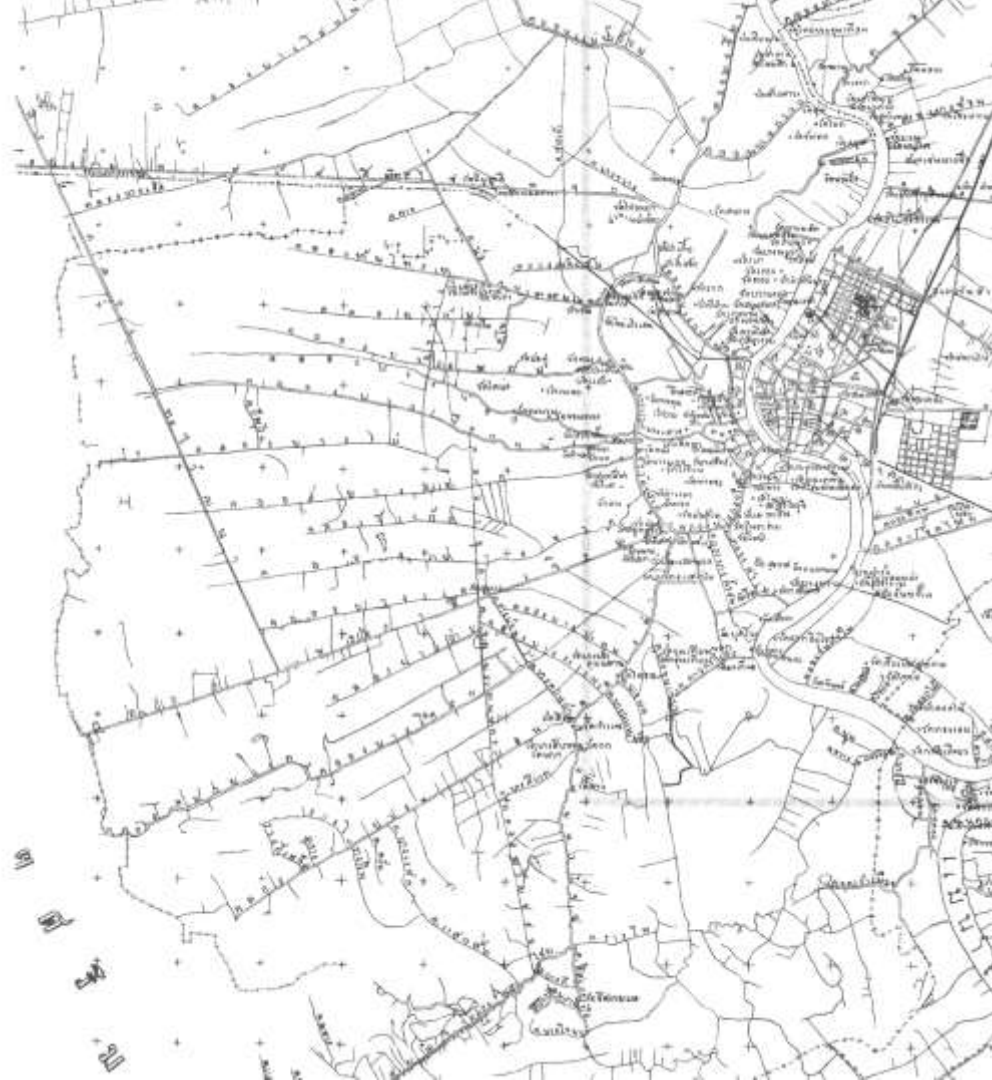
บางกอกน้อย

- ๓๔.วัดระฆังโฆสิตาราม
- ๓๕.วัดอมรินทราราม
- ๓๖.วัดสุวรรณาราม (ทอง)
- ๓๗.วัดสุวรรณคีรี
- ๓๘.วัดดุสิตาราม (รวมวัด
ภูมิรัตนราชปักยี(ร้าง) และวัด
น้อยทองอยู่ (ร้าง))
- ๓๙.วัดพระยาทำ
- ๔๐.วัดศรีสุदारาม
- ๔๑.วัดบางขุนนนท์
- ๔๒.วัดไชยทิศ
- ๔๓.วัดชินโรสาราม
- ๔๔.วัดนายโรง
- ๔๕.วัดภาวนาภิรตาราม
- ๔๖.วัดวงศมุลวิหาร (ร้าง)
- ๔๗.สถานีรถไฟบางกอกน้อย
- ๔๘.กรมอุทการเรือ

ภาษีเจริญ

- ๔๙.วัดทองศาลางาม
- ๕๐.วัดคูหาสวรรค์
- ๕๑.วัดอัปสรสวรรค์
- ๕๒.วัดนวลนรดิศ
- ๕๓.วัดบางแกว
- ๕๔.วัดปากน้ำ
- ๕๕.วัดกำแพง
- ๕๖.วัดยางบางจาก

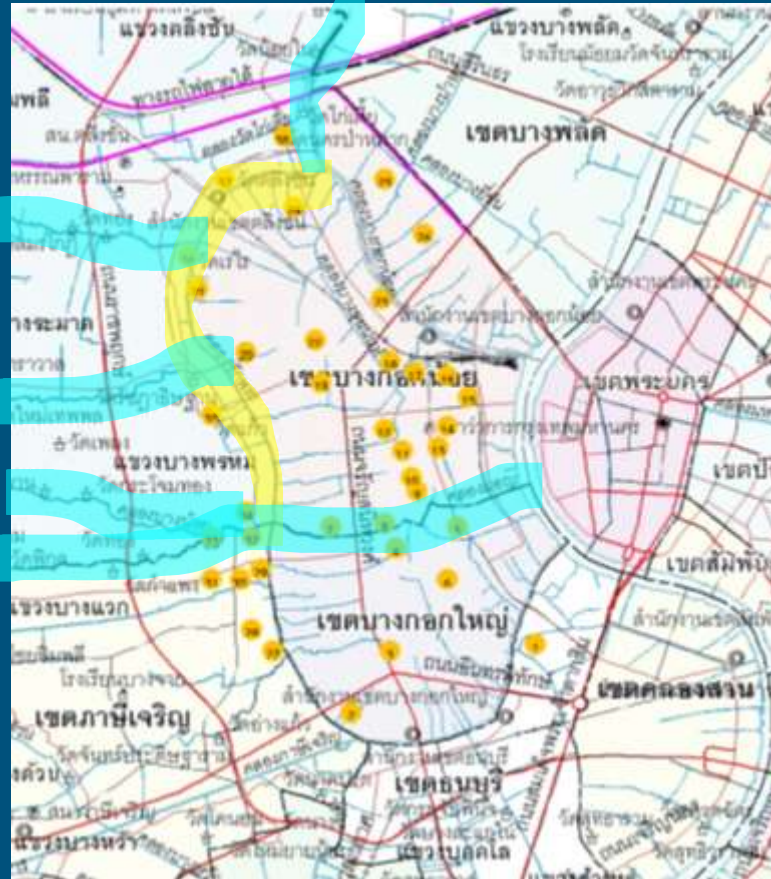

ชุมชนโบราณบริเวณคลองบางกอกน้อย เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่สองข้างของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ที่เริ่มตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อยไปจนถึงบริเวณปากคลองวัดชะลอ ซึ่งเป็นคลองขุดลัดแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า บางกรวย บริเวณหน้าวัดชะลอมาเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า บางกอกน้อย ทำให้บริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นสามแยก คือ คลองบางกอกน้อย (แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม) คลองชักพระ (แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม) และคลองวัดชะลอ ในชุมชนบริเวณนี้ มีวัดสำคัญหลายวัด เช่น วัดอมรินทราราม วัดสุวรรณาราม และวัดศรีสุदारาราม เป็นต้น

ชุมชนโบราณบริเวณคลองชักพระ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองชักพระ ซึ่งเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า ลักษณะทางกายภาพของคลองชักพระในปัจจุบัน มีขนาดแคบลงมาก หากเทียบกับแนวตลิ่งสันนิษฐานของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ชุมชนโบราณและวัดริมคลองชักพระเป็นวัดโบราณ เช่น วัดเงิน วัดทอง บางพรหม ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีชุมชนโบราณและวัดที่อยู่ริมคลองแยกต่าง ๆ ของ แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม เช่น คลองบางพรหม คลองบางเชือกหนัง คลองมอญ (ซึ่งน่าจะเป็นคลองขุดใหม่เพิ่มตัดออกไปที่แม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่) คลองบางแวก คลองบางจาก คลองภาษีเจริญและคลองด่าน เป็นต้น

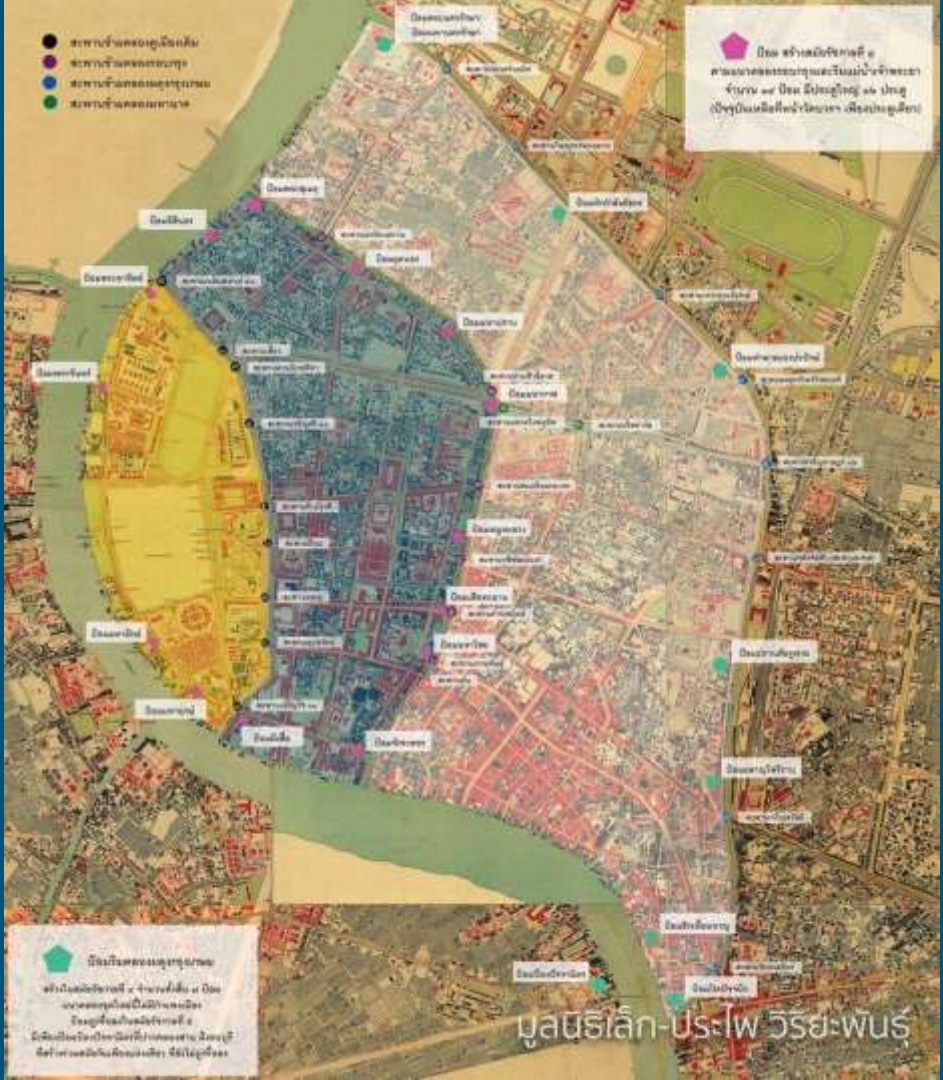

การดำเนินงานในโครงการสำรวจแหล่งโบราณคดี

ในโครงการสำรวจค้นคว้ารวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ โบราณคดี
โบราณสถาน คลองโบราณ และชุมชนโบราณ แม่น้ำเจ้าพระยาและลำ
น้ำสาขา ฟังตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ ระยะที่ ๑-๓

- เขตพาณิชย์ใจกลางเมือง
- เขตพาณิชย์เขตชานเมือง
- เขตพาณิชย์เขตชานเมือง
- เขตพาณิชย์เขตชานเมือง

เป็น ย่านพาณิชย์ใจกลางเมือง
 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร
 จำนวน ๑๐ ปีงบประมาณ ๑๐ ปีงบประมาณ
 (ข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ)

เป็นพื้นที่พาณิชย์ใจกลางเมือง
 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร
 จำนวน ๑๐ ปีงบประมาณ ๑๐ ปีงบประมาณ
 (ข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ)

มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

ใคร ขุด คูเมือง

ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวว่า “พ.ศ.๒๓๒๖ โปรตเกล้าฯให้ตั้งกองสักเลกไพร่หลวงสมกำลังและเลกหัวเมืองทั้งปวง แล้วให้เกณฑ์ทำอิฐขึ้นใหม่บ้าง ให้ไปรื้ออิฐกำแพงเมืองกรุงเก่าบ้าง ลงมือก่อสร้างพระนคร ทั้งพระบรมมหาราชวังและพระราชวังบวรสถานมงคล

โปรดให้รื้อป้อมวิชัยนทร์และกำแพงเมืองธนบุรีฟากตะวันออกที่เรียกว่าคลองคูเมืองเดิมออก ขยายพระนครให้กว้างออกไปกว่าเก่า (ถึงตรงคลองบางลำพูปัจจุบัน)

เกณฑ์เขมรเข้ามาขุดคลองคูพระนครด้านตะวันออก ตั้งแต่วัดบางลำพูหรือวัดสังเวชไปออกแม่น้ำข้างใต้ที่วัดเชิงเลนหรือวัดบพิตรพิมุข แล้วพระราชทานชื่อว่า “คลองรอบกรุง”

ภาพถ่ายโบราณ คลอง

คลองคูเมืองเดิม

คลองหลอด วัดเทพธิดารามวรวิหาร

คลองรอบกรุง (คลองบางลำพู)

คลองรอบกรุง (คลองโอรังอ่าง)

คลองมหานาค

คลองผดุงกรุงเกษม

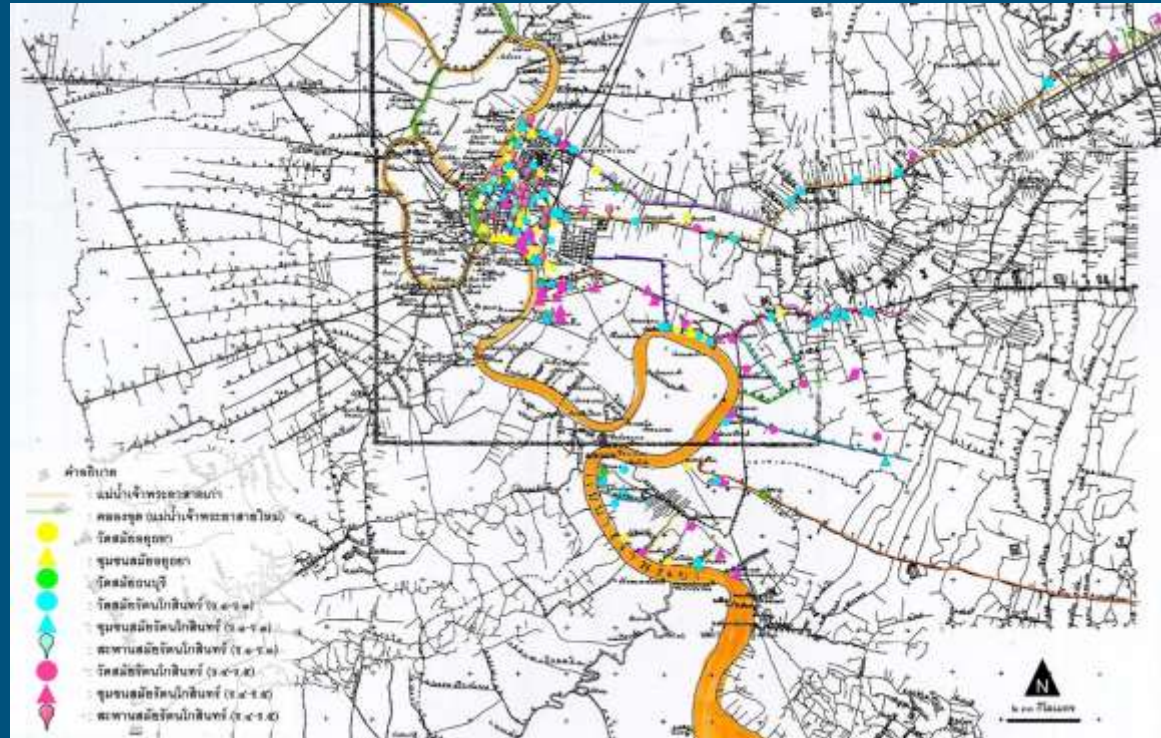

วัดเทวราชกุญชรและคลองผดุงกรุงเกษม

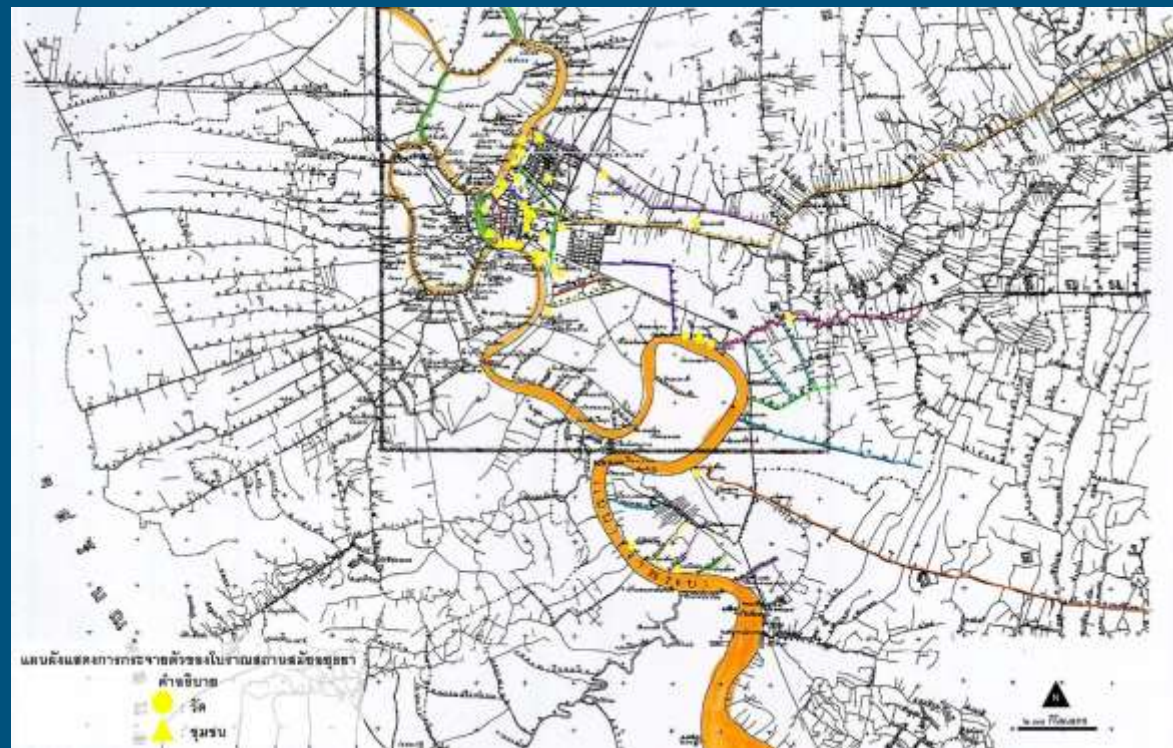
แผนที่
มณฑลกรุงเทพ
ต.ยคม

Legend:

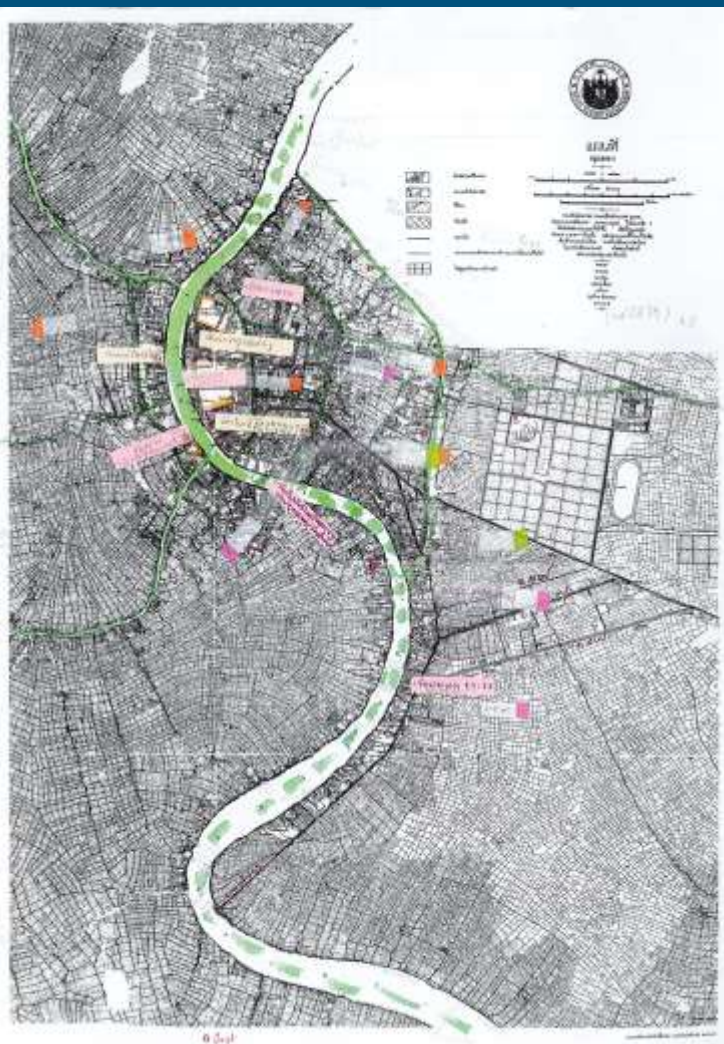
- แม่น้ำเจ้าพระยาสายหลัก
- คลองสาย แม่น้ำเจ้าพระยาสายหลัก
- วัดมณีสุทธา
- พุทธมณีสุทธา
- วัดมณีสุทธา
- วัดมณีสุทธา (ร.ร.ร.ร.)
- พุทธมณีสุทธา (ร.ร.ร.ร.)
- คลองสายหลัก (ร.ร.ร.ร.)
- วัดมณีสุทธา (ร.ร.ร.ร.)
- พุทธมณีสุทธา (ร.ร.ร.ร.)
- คลองสายหลัก (ร.ร.ร.ร.)

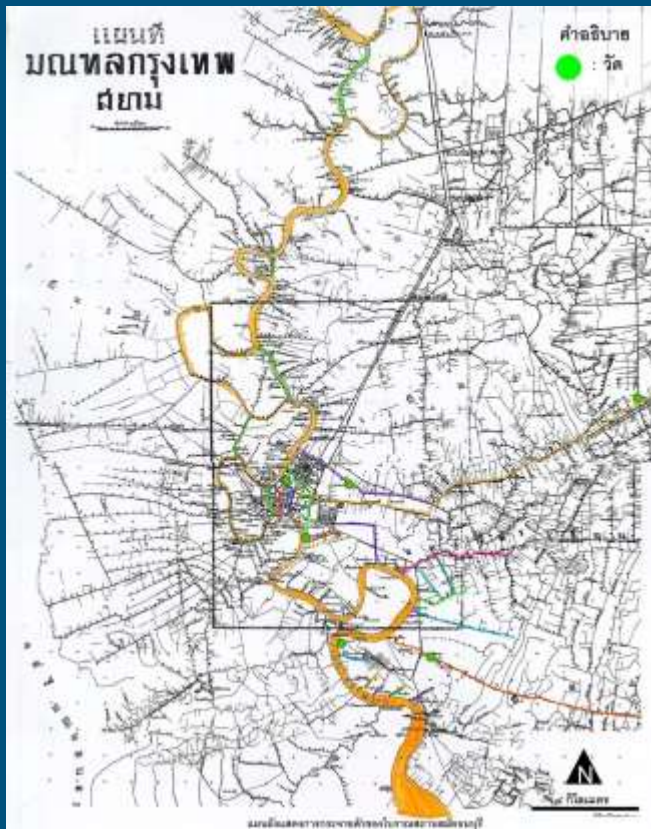

แผนที่แสดงตำแหน่งโบราณสถาน วัดศาสนสถาน ชุมชนโบราณ ในสมัยอยุธยา ถึง สมัยรัตนโกสินทร์ถึงช่วงรัชกาลที่ ๕ เทียบเคียงบนแผนที่มณฑลกรุงเทพสยาม พ.ศ.๒๔๔๔ (สมัยรัชกาลที่ ๕)

ร่องรอยหลักฐานสมัยอยุธยา

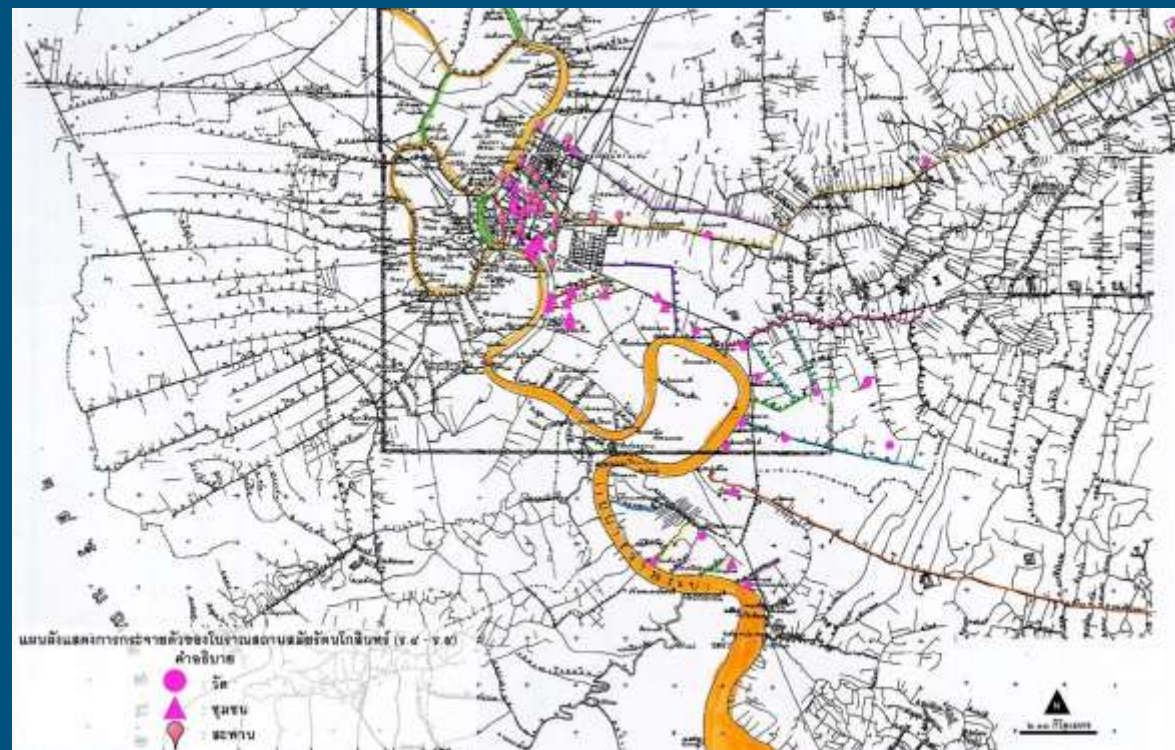

ร่องรอยหลักฐานสมัยกรุงธนบุรี

ร่องรอยหลักฐานสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑-๓)

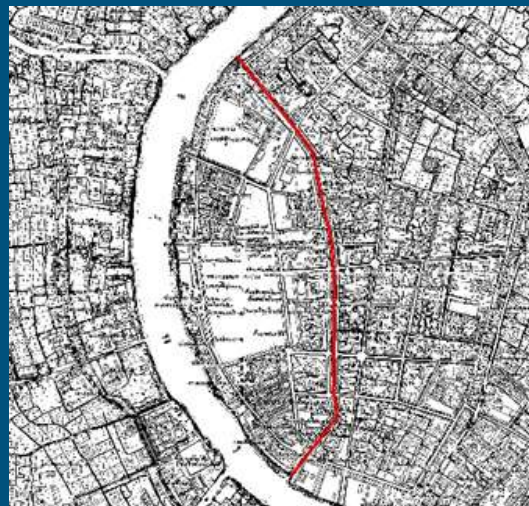
ร่องรอยหลักฐานสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ ๕-๖

คลองคูเมืองเดิม อดีต - ปัจจุบัน

คลองคูเมืองเดิม

สะพานผ่านพิภพลีลา

สะพานหกสร้างแบบจากเมืองวิลันดา ข้างวัดประดิษฐ์สถิตมหา
สีมารามและวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

สำรวจคลองคูเมืองเดิม ที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ

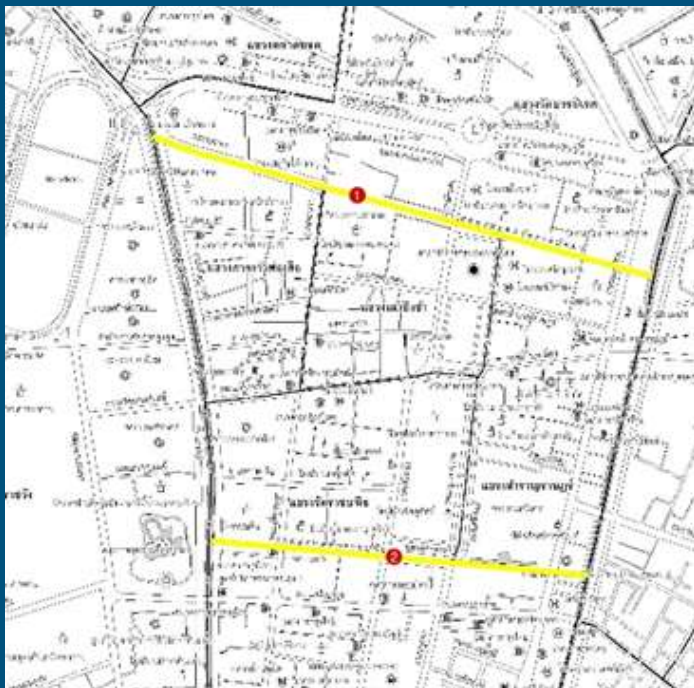
คลองคูเมืองเดิม กลายเป็นส่วนหนึ่งของถนนข้ามสะพานปิ่นเกล้า

เป็นพื้นที่คลองคูเมืองเดิม อยู่ใต้สะพานปิ่นเกล้า

สำรวจสภาพคลองลอด ๒ แนว

- ๑.แนวข้างวัดบูรณศิริมัตยารามตรงไปวัดราชนัดดาราม
- ๒.แนวข้างวัดราชบพิธสถิตสีมาราม จนถึงข้างสวนรมณีนาค

บริเวณคลองหลอด ยังปรากฏบ้านเรือนคหบดี บ้านขุนนางเจ้านาย ในอดีต

วัดพลับพลา ไกล่แนวคลองบางเขน พบร่องรอยหลักฐานสมัย อยุธยา

วัดบางโพ พบร่องรอยหลักฐานสมัยอยุธยา (แนวคลองบางซื่อ)

วัดอนัมมิการาม (ชุมชนญวน) ไกล่คลองวัดเสาหิน - คลองบางซื่อ

ร่องรอยหลักฐานอาคารโบราณสมัยอยุธยา ของวัดธรรมาภิรตาราม (วัดสะพานสูง) ใกล้คลองบางซื่อ

สำราญวัดใหม่ทองเสน ไกล่คลองบางซื่อ

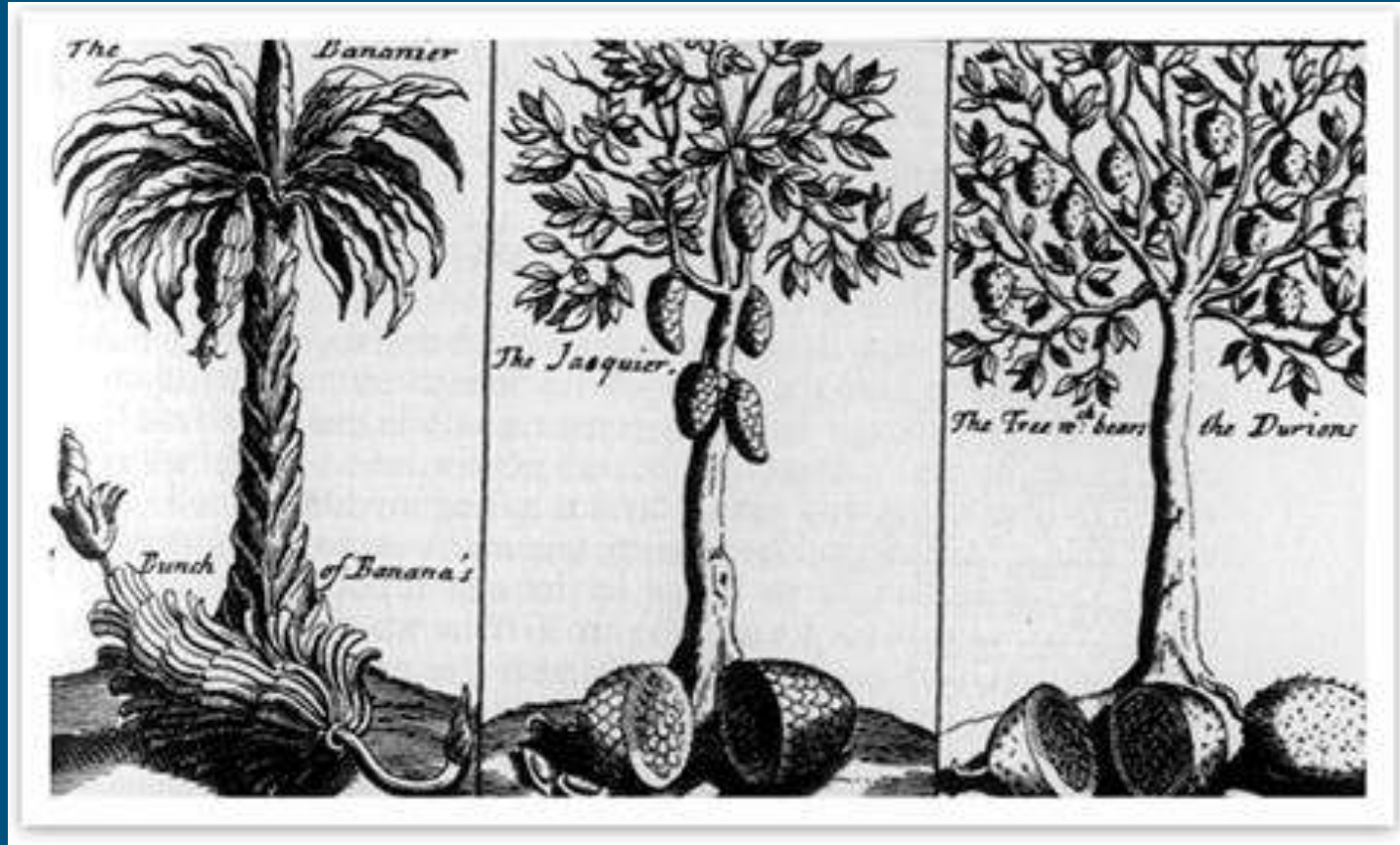

วัดใหม่ทองเสน ไกล่คลองบางซื่อ

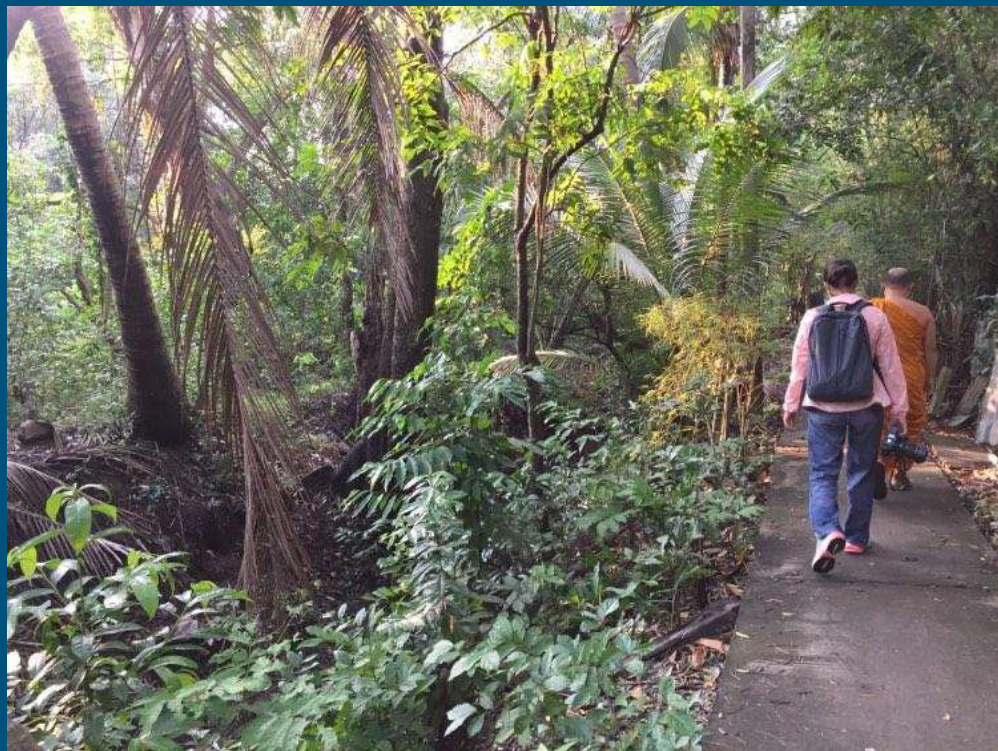

ภาพวาดโดย ลาลูแบร์ วาด
ภาพผลไม้ ในบางกอก

กล่าวว่า สวน ต้นไม้
ผลไม้เมืองร้อน ของ
สยาม ได้แก่ พืช
หมาก มะพร้าว ส้ม (มีราว
๓๐ ชนิด แต่ส้มแก้วรสดี
ที่สุดเป็นส้มผลโตและมีลูก
เปลือกเขียว) **ทุเรียน**
(คนสยามชอบผลไม้
นี้มาก เหลือกก็เอามา
ทำทุเรียนกวน) ขนุน
มังคุด เงาะ มะม่วงหิม
พานต์ มะเดื่อ น้อยหน่า
น้อยโหน่ง ฝรั่ง มะละกอ

วัดกล้วย ที่อยู่ในพื้นที่ไถ่สวนผลไม้ ไกล่คลองบางซื่อ นนทบุรี

มัสยิดตลาดแก้ว(หลังเก่า)

ชุมชนโบราณ ตลาดแก้ว

คลองสาลิโซ ทำน้ำวัดสาลิโซ พบเจดีย์ริมแม่น้ำ
โดยวัดปัจจุบันอยู่ห่างจากปากคลองประมาณ ๓๐๐ เมตร

ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงสภาพคลอง

พื้นที่วัดร้างที่มีชื่อแต่ไม่พบร่องรอยหลักฐานบนผิวดิน

ย่านชุมชนโบราณในเขตฝั่งกรุงเทพฯ

ชุมชนเก่าบริเวณคลองคูเมืองเดิม

๑. ท่าเตียน

๒. ปากคลองตลาด

๓. ท่าช้าง (คนสยาม จีน ญวน)

๔. ท่าพระจันทร์ (คนไทย จีน มุสลิม) เรือนแพ

ชุมชนเก่าบริเวณคลองรอบกรุง (คลองบางลำพู-คลองโอ่งอ่าง

๑. โบสถ์พราหมณ์ ถนนบ้านดินสอ

๒. พาหุรัด (ชาวอินเดีย)

๓. ตลาดน้อย (ย่านชาวจีน) ชุมชนสำเพ็ง

๔. บ้านญวน-บ้านเขมร สามเสน (ชาวคริสต์)

๕. ชุมชนแขกซีกซ์และวัดครุฑวาระศรีครุสิงห์สภา

๖. บ้านดอกไม

๗. บ้านบาตร

๘. มัสยิดจักรพงษ์

๙. ชุมชนเลื่อนฤทธิ์

ชุมชนเก่าในย่านคลองมหานาค

๑. ชุมชนป้อมมหากาฬ

๒. ชุมชนมหานาค และมัสยิดมหานาค

ชุมชนเก่าย่านคลองผดุงกรุงเกษม

๑. ชุมชนบ้านญวน (วัดมงคลสมาคม)

๒. ชุมชนชาวญวน (วัดญวนสะพานขาว)

๓. ชุมชนตลาดน้อย ๔. เยาวราช

ย่านชุมชนเก่า

คลองสามเสน

๑. ชุมชนบ้านญวน บ้านเขมรสามเสน
๒. ศาลเจ้าจุ้ยโป๊เนี้ยว (เจ้าแม่ทับทิม)
๓. วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์

คลองพระโขนงเก่า

๑. มัสยิดอัลกุบรอ
๒. มัสยิดอัลเอียะติซอม

คลองแสนแสบ-คลองตัน

๑. ชุมชนบ้านครัว
๒. ชุมชนสุเหร่าบ้านดอน

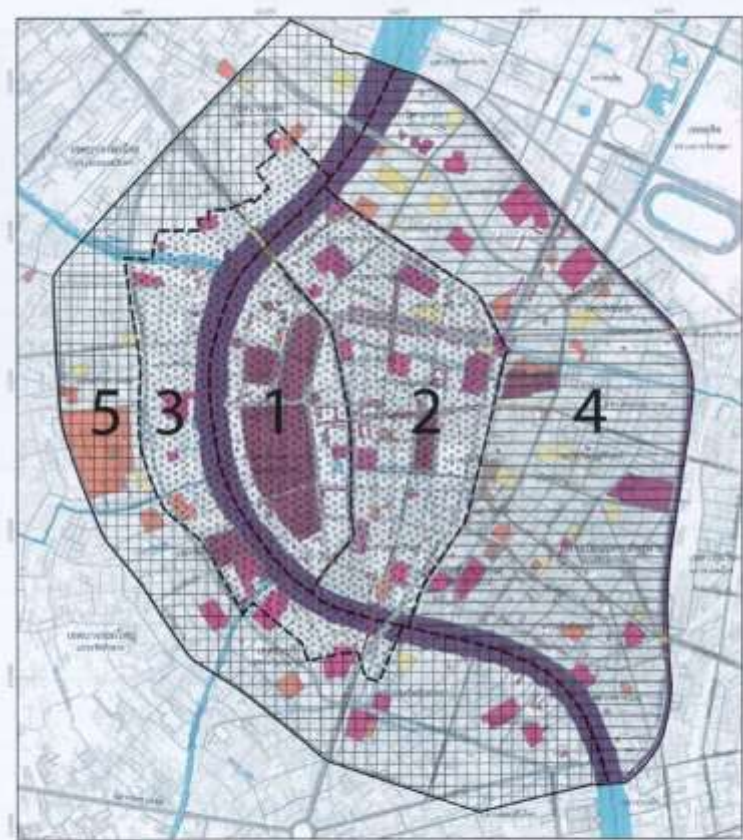

มุมมองอนาคต ต่อการอนุรักษ์และพัฒนา

การจัดทำแผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์
 ที่พื้นที่จัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

โครงการจัดทำแผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์
 แผนที่การกำหนดความเข้มข้นของพื้นที่อนุรักษ์ในกรุงรัตนโกสินทร์

แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า...

สำนักงานนโยบายและแผน
การพาณิชย์และคุณภาพสินค้า

พื้นที่ดำเนินการโครงการฝึกอบรมปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยา และแนวคลองท่าช้าง

แบบที่ 3-13 ที่ได้รับจากมูลนิธิเพื่อเด็กและเยาวชนที่นำจากกรมการเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 3-18 ภาพก่อนการเปลี่ยนแปลงสถานะการถือครองของที่ดิน
ปี 2550

แผนผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนา กรุงรัตนโกสินทร์ รายสาขา

ด้านการพัฒนาระบบ	ด้านการอนุรักษ์
ด้านที่ดิน	แนวเส้นกั้นน้ำ
พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก	แนวเขตการอนุรักษ์โบราณวัตถุ
โบราณวัตถุ	สถานีขนส่งสาธารณะ
คูน้ำและคันดิน	สถานีขนส่งสาธารณะ
คูน้ำและคันดิน	ด้านการอนุรักษ์/
คูน้ำและคันดิน	ความปลอดภัยชุมชน
ด้านการจราจร	ระบบขนส่งสาธารณะ
พื้นที่จราจร	การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ
ทางสัญจรหลัก	พื้นที่สาธารณะ
ทางสัญจรรอง	ด้านการท่องเที่ยว
ทางสัญจรด้านนอกเขต	แนวเขตท่องเที่ยว
สถานีรถไฟ	แนวเขตท่องเที่ยว
สถานี	พื้นที่ปรับปรุงและพื้นที่พัฒนา
สถานี	พื้นที่พัฒนา

โครงการจัดทำแผนผังแม่บท
การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

สำนักงานนโยบายและแผน
การวางผังเมืองและสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่าง

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

คลองบางหลวง

แบ่งตามประเภทแหล่ง

๑. วัดที่เกี่ยวข้อง
กับสมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราช

- ๑) วัดอรุณราชวราราม - วัดประจำพระราชวังกรุงธนบุรี
- ๒) วัดโมลีโลกยาราม - วัดในเขตพระราชวังกรุงธนบุรี
- ๓) วัดหงส์รัตนาราม - สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรง
อุปถัมภ์ และระนํ้ามนต์ศักดิ์ที่ทรงสงในพระราชพิธีสำคัญ
- ๔) วัดอินทาราม - วัดที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จมา
ทรงเจริญวิปัสสนา และเป็นสถานที่บรรจุพระบรมอัฐิ

๒. ความ
หลากหลายทาง
วัฒนธรรม

- ๑) วัดกัลยาณมิตร - พระอารามหลวงในพระพุทธศาสนา
- ๒) ศาลเจ้าเกียน อัน เกง — ศาลเจ้าแม่กวนอิมที่นับถือของชาวไทยเชื้อสายจีน
- ๓) วัดช้างตากูรุส — วัดในคริสต์ศาสนา นิกายคาทอลิก
- ๔) มัสยิดบางหลวง - ศาสนสถานในศาสนาอิสลาม
- ๕) วัดโมลีโลกยาราม - พระอารามหลวงในพุทธศาสนา

๓. พระพุทธรูปสำคัญ

๑) วัดอรุณราชวราราม — ๑) พระพุทธรูปมิตร พระพุทธรูปฉลองพระองค์ รัชกาลที่ ๒ ในบุษบกหน้าพระอุโบสถ, ๒) พระพุทธรูปมิตราธิราช พระประธานในพระอุโบสถ รัชกาลที่ ๒ ทรงปั้นหุ่นพระพักตร์ และบรรจุพระบรมอัฐิของรัชกาลที่ ๒, ๓) พระพุทธรูปมิตราธิราช พระประธานในพระวิหาร, ๔) พระเจ้า หรือพระอรุณ ในพระวิหาร และ ๕) หลวงพ่อรุ่ง พระประธานในพระอุโบสถน้อย

๒) วัดกัลยาณมิตร - พระพุทธรูปไตรรัตน์นายก (หลวงพ่โต หรือข้าปอก)

๓) วัดหงส์รัตนาราม - ๑) พระประธานในพระอุโบสถ บรรจุพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ๒) พระแสน เมืองแดง ในพระอุโบสถ และ ๓) หลวงพ่อทองคำ หรือหลวงพ่สุข ในพระวิหาร

๔) วัดอินทาราม - ๑) พระพุทธรูปชินวร พระประธานในพระอุโบสถ (ปัจจุบัน), ๒) พระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และบรรจุพระบรมสรีรังคาร ในพระอุโบสถ (เดิม) และ ๓) พระพุทธรูปไสยาสน์ ๓ องค์ (ตะแคงขวา, ตะแคงซ้าย และปางถวายพระเพลิง) ในพระวิหารราย ๓ หลัง

๕) วัดราชคฤห์ - หลวงพ่อนอนหงาย นพระวิหารน้อย

๔. รอยพระ
พุทบาท

- ๑) วัดอรุณราชวราราม - มณฑปพระพุทบาทจำลอง
- ๒) วัดโมลีโลกยาราม - รอยพระพุทบาทจำลองในตำหนักสำเ็จฯ
- ๓) วัดอินทาราม — รอยพระพุทบาทบนเขาสุมนัญญ ในพระวิหารราย
- ๔) วัดราชคฤห์ - รอยพระพุทบาทและพระพุทชย ในมณฑปนยอดเขามอ
- ๕) วัดประดู่ทรงธรรม - รอยพระพุทบาทและพระสุโขทัยในมณฑปแปดเหลี่ยม

๕. จิตรกรรมฝาผนัง

- ๑) วัดอรุณราชวราราม - จิตรกรรมในพระอุโบสถ ฝีมือช่างชั้นครูสมัยรัชกาลที่ ๓
- ๒) วัดอินทาราม - จิตรกรรมฝาผนังภาพเล่าเรื่อง ในพระวิหารราย ๔ หลัง
- ๓) วัดกำแพงบางจาก — จิตรกรรมฝาผนังอิทธิพลตะวันตก ในพระอุโบสถ

๖. พระปรางค์
และพระเจดีย์

- ๑) วัดอรุณราชวราราม - พระปรางค์ มหาธาตุ
สำหรับพระนคร
- ๒) วัดอินทาราม - พระเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิ
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- ๓) วัดราชคฤห์ - พระปรางค์บรรจุอัฐิพระยาพิชัย
ดาบหัก
- ๔) วัดนวลนรดิศ - พระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบหก
- ๕) วัดนางชีโชติการาม - พระเจดีย์ทรงเครื่องย่อม
ุมไม้สิบสอง, พระเจดีย์ทรงกลีบมะเฟือง, พระ
เจดีย์กลม และพระปรางค์

๗.๑ ชุมชนกุฎีจีน ๑) บ้านวินด์เซอร์ - บ้านไม้โบราณทรงปั้นหยาประดับลวดลายขนมปังขิง

๒) โรงเรียนวรรณบูรณศึกษา - บ้านไม้โบราณของตระกูลขุนนาค

๓) พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน - แสดงวิถีชีวิตชุมชนกุฎีจีน

๔) บ้านพาทยโกศล - บ้านดนตรีไทย

๕) บ้านนาฏศิลป์ครุฑน้อย - บ้านนาฏศิลป์ไทย

๖) หัตถกรรม – อารูธไม้ และหมุกระดาศ

๗) อาหาร - ขนมฝรั่งกุฎีจีน, ฝอยทอง, ขนมหน้านวล, กวยเตี๋ย, กุสลัง, ข้าวต้มมัด, ส้มแก้ว และอาลัวดอกกุหลาบ

๗.๒ ชุมชนตลาดพลู ๑) วัดอินทาราม - วัดสำคัญย่านตลาดพลู

๒) วัดราชคฤห์ – วัดสำคัญย่านตลาดพลู

๓) ตลาดพลู – หมี่กรอบ, ข้าวต้มปลา, ข้าวหมูแดง, เกาเหลาเนื้อเปื่อย, กุยช่าย, ขนมเป็องญวน, ข้าวขาหมู, บะหมี่เกี๊ยว และร้านขนมหวาน

๗.๓ ชุมชนบางหลวง ๑) วัดกำแพงบางจาก - วัดสำคัญย่านบางหลวง

๒) บ้านศิลปิน - แสดงผลงานศิลปะและการแสดงทางวัฒนธรรม

๓) ตลาดน้ำหน้าวัดกำแพงบางจาก – อาหาร, นิทรรศการ และสินค้าวัฒนธรรม

ขอขอบคุณ

รูปภาพจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ประมวลแผนที่: ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง กับลัทธิ
อาณานิคมในอาเซียน-อุษาคเนย์,ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นางจิรนนท์ คอนเซฟช็อน

นายอิทธิธิ์ เรืองทวีทรัพย์

www.aey.me

คณะทำงาน

นายธนพล บึงอำพันธ์

นางสาวสุวิมล เงินชัยโรจน์

นายวัชวิศ ศานติธรรม

ขอบคุณค่ะ